

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

A. Markuševič; S. Janovskaja
Adolf Pavlovič Juškevič

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 1 (1956), No. 4, 449--450

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/137421>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1956

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

a připojil výpočty (výtisk ve francouzském jazyce chová studijní a dokumentační oddělení Národního technického musea v Praze, fond 44). Na tutu výzvu obdržel dopisy, obsahující výsledky pozorování, od nejvýznačnějších učenců-hvězdářů té doby. Byli to především de la Lande, Darquier, Maskelyne, Don Antonio de Ulloa, Oriani, Taucher, Fixmilfner, Bode, Eugge, Prosperin, Beitler, v. Zach, Kästner a j.

Tyto známosti s věhlasnými muži evropské vědy mu byly i jinak prospěšné, neboť přímiluva de la Landeova mu otevřela cestu k trvalému působení na pražské universitě, kde byl 4. 12. 1789 jmenován po zemřelém Tesánkovi řádným profesorem vyšší matematiky (jako suplent zastával tuto stolicí již od r. 1788).

Následujícího roku (1790) vydal Gerstner spis: »Merkur vor der Sonne zu Prag den 5. November 1789«. Z ostatních jeho pojednání z oboru astronomie třeba uvést i další dvě, otištěná v Berlínské astronomické ročence na r. 1792: »Beweise zu den Formeln, welche im astronom. Jahrbuch von Berlin 1791 zur Eerechnung der geographischen Längen aus Sonnenfinsternissen gebraucht worden (böhm. Abhandlung 1788, Prag und Dresden, 4to) nebst einigen Zusätzen«, a »Über die, der wechselseitigen Anziehung des Saturns und Jupiters wegen erforderlichen Verbesserungen der Beobachtungen des Uranus, zur richtigen Erfindung der Elemente seiner wahren elyptischen Bahn«. K tomu přistupují ještě četné články a pozorování, uveřejněná v berlínských Astronomických ročenkách a ve vídeňských Efemeridách.

Jako profesor vyšší matematiky na filosofické fakultě pražské university přednášel také astronomii a zasloužil se tak význačnou měrou o tento vědní obor, šíření jeho nauk a výchovu nového dorostu hvězdářsky vzdělaného.

I když se těžiště pozdější mnohostranné Gerstnerovy činnosti neslo nadále jinými směry, zůstala mu trvalá zásluha, že jako vynikající hvězdář mezinárodní pověsti učinil známými naše země i na poli astronomie ve vědeckém světě na sklonku 18. století.

A. MARKUŠEVIČ a S. JANOVSKAJA

ADOLF PAVLOVIČ JUŠKEVIČ

(K 50. výročí jeho narození.)

15. července 1956 naplnilo se 50 let význačného sovětského historika matematiky Adolfa Pavloviče Juškeviče.

Adolf Pavlovič se narodil v Oděse v rodině známého spisovatele P. S. Juškeviče. Matematické vzdělání nabyt na Moskevské universitě (1923—1929), kde se vyhranil jeho zájem o dějiny matematiky.

A. P. Juškevičovi přináleží velká zásluha, že první uveřejnil v ruském jazyce s obšírným komentářem četné klasické matematické spisy XVII. a XVIII. století: Geometrii Descartesovu, Obecnou aritmetiku Newtonovu, Analysu nekonečně malých veličin LHospitalovu (J. Bernoulliho), Úvahy o metafysice infinitesimálního počtu L. Carnota atd.

S těmito publikacemi úzce souvisí vážný zřetel Adolfa Pavloviče k dějinám vybudování matematické analýsy projevený v prvním období jeho vědecké činnosti, kterým věnoval četné zajímavé výzkumy.

Následující okruh historicko-matematických prací Adolfa Pavloviče souvisí s jeho doktorskou disertací (1940), zasvěcenou dějinám matematiky v Rusku v XVIII. století. Ve své disertaci sebral Adolf Pavlovič ohromný materiál fakt, ve značné míře nový pro historiky matematiky. Adolf Pavlovič mnoho vykonal pro další rozvinutí a popularisaci výsledků těchto bádání, uveřejnil četné zajímavé stati o Eulerovi (1949), Gurjevovi (1947), o matematice na Moskevské universitě (1948) a j. a celý cyklus populárních črt »Matematika a její vyučování v Rusku v XVII.—XIX. století« v časopise *Matematika v škole* (1947—1948).

Počátkem r. 1948 Adolf Pavlovič (spolu s G. F. Rybkinem) přistoupil k vydávání řady neperiodických sborníků *Istoriko-matematiceskije issledovanija*, představujících v současné době jeden z nejlepších základních vědeckých orgánů pro dějiny matematiky v SSSR a v sousedních zemích, v němž se tisknou původní vědecké práce sovětských odborníků dějin matematiky, prameny a spisy, uveřejňují se nově objevené materiály, dokumenty a díla, tisknou se komentované překlady těžce dostupných klasických výtvorů, rozvíjejí se diskuse o jednotlivých otázkách dějin matematiky atd.

Mnohým mladým vědeckým pracovníkům posloužilo spolupracovníctví v tomto sborníku jako škola.

V současné době se obrací vědecký zájem Adolfa Pavloviče hlavně k dějinám matematiky Středověkého východu (ke Střední Asii, Iránu, Číně atd.).

Na základě hlubokého studia prací — mezi nimi jsou první publikace rukopisů Omara al-Chajáma a samarkandského matematika Giját ed-din al-Kášího (spolu s V. A. Rosenfeldem), Mohamæda ibn Músy al-Chováresmího, starých čínských pramenů o dějinách matematiky a dalších výtvorů, které se teprve v poslední době staly předmětem vážného vědeckého výzkumu — Adolf Pavlovič spolu s ostatními matematiky přizvanými ke zpracování těchto otázek, sestavil uspořádaný obraz celého období v dějinách matematiky, pozoruhodného svým vlivem na další rozvoj vědy v celém světě.

Mnoho času i sil vynaložil Adolf Pavlovič na vyučování matematice na Moskevském vyšším technickém učilišti, kde začal pracovat jako asistent, a od r. 1941 jako profesor a vedoucí katedry. Tu vykonal velkou methodickou práci pro povznesení úrovně matematického vyučování. Roku 1951 byl vyznamenán řádem Rudého praporu práce za 20letou úspěšnou činnost v Moskevském vyšším technickém učilišti. Od r. 1945 až po dnešní dobu pracuje Adolf Pavlovič jako starší vědecký spolupracovník Ústavu pro dějiny přírodovědy a techniky při Akademii věd SSSR a je rovněž vedoucím výzkumného semináře Moskevské státní university pro dějiny matematiky.

Rozsah vědeckých zájmů Adolfa Pavloviče je velmi široký a vědecká jeho tvorba velmi značná. Zde není možno osvětlit bohatý obsah vědecké tvorby Adolfa Pavloviče. Poznamenáváme jen, že jeho práce odhalují širokou perspektivu dalších výzkumů, že na jejich základě nejen vznikají lákavé nové úkoly historicko-matematické povahy, nýbrž že se stávají i dosažitelnými pomůcky nutné pro jejich řešení. Není proto divno, že práce Adolfa Pavloviče všude nalézají důstojné pokračovatele.

Z ruského rukopisu přeložil prof. dr. Q. Vetter